

3 STRUKTURA A KONCEPT TSA

3.1 Problematika a hlavní cíle TSA

V minulosti se popis cestovního ruchu soustředil a omezoval především na zjišťování nefinančních ukazatelů souvisejících s cestováním, především na statistiky o počtu příjezdů a přenocování návštěvníků. Problematika a sestavování TSA je ve srovnání s tímto přístupem mnohem širší a vyžaduje kvalitativně jiný typ údajů, než ty, které běžná statistika cestovního ruchu dosud produkovala. Vedle dat o návštěvnících a turistech je potřeba mít širší informace a ukazatele, které by mohly zvýšit důvěryhodnost měření významu cestovního ruchu. Tyto ukazatele by měly splňovat následující charakteristiku:

- ve své povaze by měly být statistické a měly by být sbírány pravidelně
- odhady musí být založeny na spolehlivých statistických údajích, které sledují návštěvníky i poskytovatele služeb, přičemž používané postupy by měly být pokud možno nezávislé
- údaje by měly být srovnatelné v určitém časovém období v rámci jedné země, srovnatelné mezi jednotlivými zeměmi a srovnatelné s ostatními ekonomickými činnostmi.

Požadované údaje přitom pokrývají následující hlavní oblasti:

- analýzu poptávky vytvářené různými formami cestovního ruchu a klasifikované podle typů návštěvníků samotných a jejich cest a podle požadovaného zboží a služeb
- dopad cestovního ruchu na základní makroekonomické proměnné
- popis povahy zaměstnanosti v souvislosti s cestovním ruchem, spotřeby kapitálu a nepeňěžních investic
- dovozy a vývozy a dopady na platební bilanci
- vliv na vládní příjmy, vytváření příjmů jednotlivců a podniků.

Je zřejmé, že TSA je zcela novým metodickým nástrojem výzkumu a chápání cestovního ruchu. Základním stavebním kamenem tohoto nástroje je komplexní přístup k chápání souvislostí a vazeb jednotlivých ukazatelů popisujících poptávku a nabídku CR.

Úplný (tzv. plnohodnotný) TSA má poskytovat:

- makroekonomické agregáty, pomocí kterých bude možné popsat rozsah a ekonomický význam cestovního ruchu, např. přidanou hodnotu v cestovním ruchu a hrubý národní produkt cestovního ruchu, a které budou odpovídat podobným agregátům v ekonomice jako celku
- podrobné údaje o spotřebě návštěvníků a o tom, jak této spotřebě odpovídá domácí nabídka a dovoz (tyto údaje jsou integrovány do tabulek a grafů odvozených od obecných tabulek nabídky a užití používaných v národních účtech)
- podrobné výrobní účty jednotlivých odvětví cestovního ruchu včetně údajů o zaměstnanosti a jejich propojení s dalšími výrobními ekonomickými aktivitami a tvorbou kapitálu
- základní informace požadované pro rozvoj modelů ekonomického dopadu cestovního ruchu
- vztah mezi ekonomickými údaji a dalšími nepeňěžními informacemi o cestovním ruchu, jako např. o počtu výletů, délce pobytu, účelu cesty, dopravních prostředcích, atd.

TSA má dvě úrovně pohledu, dvě možná použití:

- jednak je novým statistickým nástrojem, který shrnuje pojmy, definice, klasifikace a tabulky odpovídající mezinárodním směrnici pro národní účty, a který umožňuje přesvědčivé srovnání mezi regiony i zeměmi
- jednak je vodítkem pro vytvoření takového systému statistik (šetření) cestovního ruchu v jednotlivých zemích, který by vytváření TSA umožňoval.

3.2 Charakter (systém) TSA

Základní struktura TSA je založena na obecné rovnováze existující v národním hospodářství, tedy rovnováze mezi poptávkou a nabídkou produktu vytvářeného odvětvím cestovního ruchu. V kontextu makroekonomické analýzy lze nejlépe zkoumat vztah mezi nabídkou a poptávkou podle obecného rámce národních účtů a konkrétněji podle tabulek dodávek a užití. Jak již bylo naznačeno výše, TSA má se systémem národních účtů stejné základní pojmy, definice, třídění a principy tvorby.

3.2.1 Hledisko poptávky

Základní součástí analýzy poptávky cestovního ruchu je vymezení důležitých pojmů a definic, např. návštěvník, obvyklé prostředí, délka pobytu, účel návštěvy apod. (viz. kapitola 2.4). Situaci v některých případech ztěžuje fakt, že definice nejsou pevně určené a jednotlivým zemím je umožněno stanovení vlastních kritérií v závislosti na konkrétních podmínkách. Diskuse se tradičně vedou zejména o pojmu obvyklé prostředí a s tím související definici druhých domovů.

Nejvýznamnější úlohu na poptávkové straně TSA nicméně hraje spotřeba účastníka cestovního ruchu. V koncepci odpovídají návštěvníkovy výdaje na konečnou spotřebu ve finančním vyjádření (její hlavní složka) pojmu „výdaje návštěvníků“, jak je tradičně užíván v analýzách cestovního ruchu. Podle typu a kategorie cestovního ruchu se odvozují i různé agregáty návštěvníkovy spotřeby:

- spotřeba domácího cestovního ruchu
- spotřeba příjezdového cestovního ruchu
- spotřeba výjezdového cestovního ruchu
- spotřeba vnitřního cestovního ruchu
- spotřeba národního cestovního ruchu.

Součástí analýzy poptávky cestovního ruchu je i problematika kolektivní spotřeby a tvorba hrubého fixního kapitálu v cestovním ruchu. Tím se vytváří rozšířené chápání poptávkové strany systému charakterizované někdy souhrnným ukazatelem, označovaným jako „celková poptávka v cestovním ruchu“.

3.2.2 Hledisko nabídky

Při analýze nabídky vystupuje do popředí problematika klasifikací produktů a činností, neboť cestovní ruch má určitá specifika, která nejsou v mezinárodních klasifikacích užívaných národními účty zohledněna. Cestovní ruch jako takový je sice považován za ekonomické odvětví, ale v odvětvové klasifikaci NACE Rev.1.1, ze které národní účty vycházejí, definován není. Zahrnuje vlastně řadu tříd „odvětví“ v tradičním slova smyslu. Podobně problematické je pojetí produktu „zájezd“, který je nutno chápat jako souhrn služeb, z nichž každá může být (a ve svém důsledku je) produkována jiným odvětvím.

Metodický materiál k TSA doporučuje členit produkty i odvětví do tří skupin:

- charakteristické pro cestovní ruch
- související s cestovním ruchem
- nespécifické (ostatní)

Zařazení do těchto skupin může být v různých zemích u jednotlivých produktů různé, i když pro mezinárodní srovnání je důležité, aby charakteristické produkty a odvětví byly jednotné, dané pevným seznamem. Pouze příslušnost do souvisejících či nespécifických produktů a odvětví může být stanovena v každé zemi individuálně.

S nabídkovou stranou TSA úzce souvisí i vyčíslení odpovídajících ekonomických proměnných (hrubé přidané hodnoty, domácího produktu, zaměstnanosti a tvorby kapitálu) v cestovním ruchu.

3.3 Forma TSA

Tab. č. 3.1 Přehled základního systému TSA

	Český název tabulky	Upřesnění charakteru tabulky
T1	Spotřeba příjezdového CR	Výdaje nerezidentů vynaložené na cestě přímo v ČR a část výdajů zaplacených předem v zemi původu a směřujících formou plateb za ubytování, stravování, dopravu apod. do ČR.
T2	Spotřeba domácího CR	Výdaje rezidentů na CR obsahující nejen výdaje při domácích cestách, ale i domácí výdaje (část, jež zůstává v ČR) na zahraniční cesty.
T3	Spotřeba výjezdového CR	Výdaje rezidentů na cestovní ruch v zahraničí. Nezahrnuje výdaje na cestu nebo po cestě realizované v ČR.
T4	Spotřeba vnitřního CR	Objem financí utracených za cestovní ruch v národním hospodářství. Je syntézou tabulek T1 a T2.
T5	Výrobní účty odvětví CR a ostatních odvětví	Vychází z tabulek dodávek a užití. Produkce oceněná v základních cenách je členěna podle odvětví (OKEČ ⁵ - sloupce) a produktů (SKP ⁶ - řádky).
T6	Domácí nabídka a spotřeba vnitřního CR	Rozšiřuje tabulku T5 o daně, dotace a dovoz, umožňuje porovnání nabídky a spotřeby vnitřního CR a výpočet HDP CR.
T7	Zaměstnanost v odvětvích CR	Statistika pracovních sil v jednotlivých odvětvích CR.
T8	Tvorba hrubého fixního kapitálu CR a ostatních odvětví	Stanovení tvorby hrubého fixního kapitálu (u rezidentských výrobců) z NÚ, členěno podle klasifikace aktiv (hmotná a nehmotná) a odvětví CR.
T9	Kolektivní spotřeba CR	Měření kolektivních netržních služeb CR podle typů služby a úrovní vládních institucí. Doporučuje se využití dat výrobních nákladů vč. spotřeby fixního kapitálu.
T10	Nepeněžní ukazatele CR	Naturální ukazatele z různých statistických šetření - šetření v domácnostech, v ubytovacích zařízeních, hraniční statistika apod.

Pozn. Doporučené zásady oceňování jsou stejné jako v ESA 95. Výroba by měla být oceňována v základních cenách, spotřeba a užití v kupních cenách.

Zdroj: ČSÚ

⁵ OKEČ - odvětvová klasifikace ekonomických činností

⁶ SKP - standardní klasifikace produktů

Sestavit TSA znamená naplnit deset tabulek, na kterých se tvůrci metodického návodu dohodli. Těchto deset tabulek je odvozeno od tabulek ESA 95 týkajících se dodávek a užití výrobků a služeb. Ne všechny jsou snadno sestavitelné, je proto doporučeno přistupovat k jejich naplňování postupně. V první fázi je nutné sestavit údaje prvních šesti tabulek, aby se vůbec dalo hovořit o systému satelitních účtů. Materiál doporučuje zabývat se až v druhé fázi tvorby TSA tabulkami zaměstnanosti, tvorby hrubého fixního kapitálu a kolektivní spotřeby v cestovním ruchu.

3.4 Struktura TSA – základní tabulky

Tabulky TSA umožňují především vyčíslení a porovnání nabídky a poptávky odvětví cestovního ruchu, vypočtení hrubé přidané hodnoty cestovního ruchu a hrubého domácího produktu cestovního ruchu. Lze také posoudit význam cestovního ruchu pro celkovou zaměstnanost a tvorbu hrubého fixního kapitálu (THFK) či kolektivní spotřebu. Předkládání výsledků by přitom mělo být vždy doprovázeno jasným odkazem na přesné pokrytí proměnných a na metodologii používanou při jejich odhadování. Podrobný popis jednotlivých částí systému TSA je uveden níže.

3.4.1 Poptávka cestovního ruchu

Poptávkou cestovního ruchu se zabývají tabulky T1 - T4, které obsahují výdaje na návštěvníkovou konečnou spotřebu podle produktů a typů cestovního ruchu. Zahrnuta je také spotřeba na služební cesty, které podle mezinárodní metodiky patří rovněž do cestovního ruchu, i když se v tomto případě nejedná o konečnou spotřebu, nýbrž o mezispotřebu podniků. Tento fakt se musí brát v úvahu při porovnávání zdrojů a užití.

Poptávku cestovního ruchu v TSA lze zjistit dvěma následujícími přístupy, z nichž každý má své výhody i nedostatky:

1. zjišťování poptávky z datových podkladů národních účtů, konkrétněji podle tabulek dodávek a užití
2. zkoumání poptávky ze statistických šetření CR – šetření na hranicích (příjezdový popř. výjezdový CR), výběrová šetření v domácnostech (domácí a výjezdový CR), příp. jejich kombinace.

ad 1)

Využití tabulek dodávek a užití má výhodu lepší porovnatelnosti nabídky a poptávky, protože konstrukce obou stran je založena na podobném principu zjišťování podílu CR v jednotlivých odvětvích a produktech. Tento přístup však zároveň klade velký důraz na kvalitu dat z NÚ, respektive na jejich podrobnost. Při této metodě zjišťování poptávky CR je nutné podrobné dělení produktů ve zdrojových datech. V České republice ale takto podrobná data k dispozici nejsou.

ad 2)

Výhodou druhého přístupu je, že zdrojem dat jsou šetření již přímo zaměřená na návštěvníka a jeho spotřebu. Využívá se zkušeností se statistikou CR a při jejich přípravě jsou zohledněny konkrétní požadavky TSA. Nevýhodou je finanční náročnost takovýchto šetření, a proto probíhají pouze v některých zemích. Také při použití některých údajů v podrobnějším členění se musí vzít v úvahu nižší statistická spolehlivost s ohledem na rozsah výběrového souboru šetření. Přestože jsou šetření přímo zaměřena na CR, nedá se ani zde vyhnout některým odhadům a zjednodušením (konkrétní případy jsou popsány níže). Tento přístup konstrukce poptávkové strany TSA byl zvolen v ČR.

Příjezdový cestovní ruch

Příjezdový cestovní ruch popisuje TSA tabulka T1 vyjadřující výdaje nerezidentů na konečnou spotřebu ve sledované zemi podle typů návštěvníků. Nejvhodnějším zdrojem dat pro vyplnění této tabulky je šetření nerezidentů na hranicích, které poskytuje kromě jiných informací dvě základní skupiny údajů v následující struktuře:

- 1) Počty zahraničních návštěvníků
 - Celkový počet nebo podklady pro zjištění tohoto počtu dle jednotlivých typů návštěvníků (turisté, jednodenní návštěvníci, tranzitující)
- 2) Výdaje zahraničních návštěvníků ve sledované zemi
 - Výše a struktura výdajů opět dle jednotlivých typů návštěvníků (turisté, jednodenní návštěvníci, tranzitující)

Domácí a výjezdový cestovní ruch

TSA tabulky T2 a T3 obsahují informace o výdajích na domácí a výjezdový cestovní ruch. Hlavním kritériem pro zařazení výdajů do jednoho z uvedených druhů cestovního ruchu je místo alokace finančních prostředků. Domácí cestovní ruch (tabulka T2) obsahuje i tu část výdajů vztahujících se k výjezdovému cestovnímu ruchu, jež zůstává ve sledované zemi. Naopak výjezdový cestovní ruch (tabulka T3) zahrnuje výdaje spojené s cestou do zahraničí, ale realizované pouze mimo ekonomické území sledované země (jak již bylo zmíněno, např. marže cestovní kanceláře organizující zahraniční zájezd se započítává do spotřeby domácího cestovního ruchu). TSA tabulka T4 má kompilační charakter a znázorňuje spotřebu vnitřního cestovního ruchu, tzn. všechny finanční prostředky alokované na ekonomickém území sledovaného státu, které plynou z cestovního ruchu. Spojuje tak vlastně údaje z tabulek o příjezdovém (T1) a domácím cestovním ruchu (T2). Souhrnný ukazatel „spotřeba vnitřního CR“ je pro výpočet hospodářského dopadu cestovního ruchu ve sledované zemi následně porovnáván s domácí nabídkou.

3.4.2 Nabídka cestovního ruchu

Nabídku cestovního ruchu zachycují TSA tabulky T5 a T6, pro něž je základním zdrojem dat statistika národního účetnictví.

Produkce, mezispotřeba a hrubá přidaná hodnota cestovního ruchu

TSA tabulka T5 vychází z tabulek dodávek a užití a sestává ze dvou hlavních částí. V horní části je produkce oceněná v základních cenách dělená podle odvětví (OKEČ - sloupce) a produktů (SKP - řádky). V dolní části je uvedena mezispotřeba oceněná v kupních cenách, členěná stejně jako produkce. Rozdílem produkce a mezispotřeby je hrubá přidaná hodnota, počítaná v základních cenách. Pro vyplnění tabulky je nutné vymezit charakteristická, související a nspecifická odvětví stejně jako produkty, jak to již bylo naznačeno v předchozích kapitolách.

V manuálu Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework (TSA-RMF) jsou navržena jednotlivá odvětví a produkty, jež by měly být zařazeny do daných skupin. Seznam vybraných charakteristických odvětví a produktů a k tomu vybraných položek dle systému klasifikací použitých v ČR (viz. Tab. č. 3.1).

Tab. č. 3.2 Seznam charakteristických odvětví a produktů CR

Seznam charakteristických odvětví CR (sloupce)	OKEČ ¹⁾	Seznam charakteristických produktů CR (řádky)	SKP ¹⁾
1 - Hotely a podobná ubytovací zařízení	551, 552	1 - Ubytovací služby	
2 - Druhé domovy	i. n.	1.1. Hotely a ostatní ubytovací služby	551, 552
3 - Restaurace a podobná zařízení	553, 554,	1.2. Služby druhých domovů	i. n.
4 - Osobní železniční doprava	555	2 - Stravovací služby	553, 554,
5 - Osobní silniční doprava	601	3 - Služby osobní dopravy	555
6 - Osobní lodní doprava	602	3.1. Služby železniční doprava	601
7 - Osobní letecká doprava	611, 612	3.2. Služby silniční dopravy	602
8 - Doplnkové služby osobní dopravy	621, 622	3.3. Služby lodní dopravy	611, 612
9 - Pronájem dopravního zařízení/vybavení	632	3.4. Služby letecké dopravy	621, 622
10 - Cestovní agentury a podobná zařízení	711, 712	3.5. Doplnkové služby osobní dopravy	632
11 - Kulturní služby		3.6. Pronájem dopravního zařízení/ vybavení	711, 712
12 - Sportovní a ostatní rekreační služby cestovního ruchu	633 923, 925 926, 927	3.7. Údržbářské a opravárenské služby	502, 504
		4 - Služby cestovní kanceláře/agentury a průvodce	
		4.1. Služby cestovních agentur	633
		4.2. Služby cestovních kanceláří	633
		4.3. Turistické informace a průvodcovské služby	633
		5 - Kulturní služby	
		5.1. Divadla a koncerty	923
		5.2. Muzea a ostatní kulturní služby	925
		6 - Rekreační a ostatní zábavní služby	
		6.1. Sport a rekreačně sportovní služby	926
		6.2. Ostatní zábavní a rekreační služby	927
		7 - Různé služby cestovního ruchu	
		7.1. Finanční a pojišťovací služby	660
		7.2. Pronájem ostatního zboží	714
		7.3. Ostatní služby cestovního ruchu	.

i. n. – imputované nájemné druhých domovů

1) odvětví a činnosti vyčleněné v TSA ČR

V tabulkách T5 a T6 jsou vždy samostatně vymezena jednotlivá charakteristická odvětví a produkty cestovního ruchu. Účty, které se vztahují k odvětvím souvisejícím s cestovním ruchem a nespécifickým odvětvím jsou znázorněny ve dvou sloupcích, které zahrnují odpovídající celkové výsledky každého souboru odvětví. Tabulky tak přehledně znázorňují výrobní účty a domácí nabídku cestovního ruchu v kontextu celého národního hospodářství.

Hrubý domácí produkt cestovního ruchu

TSA tabulka T6 tvoří jádro celého systému TSA. Umožňuje celkové porovnání spotřeby vnitřního cestovního ruchu s nabídkou, která je vyjádřena celkovými domácími dodávkami. Toto porovnání umožňuje následný výpočet hrubé přidané hodnoty a hrubého domácího produktu cestovního ruchu. Vychází se z odvětvové (výrobní) metody výpočtu HDP, tzn. že HDP se rovná součtu hrubé přidané hodnoty a čistých daní. V T6 jsou využity údaje z tabulky T5, k nimž jsou přidány daně, dotace a dovoz z tabulky finálního užití, členěné pouze podle SKP za všechna odvětví dohromady. Součtem hrubé přidané hodnoty cestovního ruchu (rozdílu produkce a mezipotřeby) a čistých daní, tzn. daní z cestovního ruchu snížených o dotace do cestovního ruchu, se zjistí hrubý domácí produkt cestovního ruchu.

Tab. č. 3.3 Shrnutí nabídky cestovního ruchu v tabulkách T5 a T6

Ukazatel konstruovaný v tabulkách T5 a T6	Způsob vyjádření	Způsob ocenění
Celková produkce cestovního ruchu	různý	základní ceny
Celková mezispotřeba cestovního ruchu	různý	kupní ceny
Celková domácí nabídka cestovního ruchu	produkce CR + dovoz CR + daně z CR - dotace do CR	základní ceny
Hrubá přidaná hodnota cestovního ruchu	produkce CR - mezispotřeba CR	základní ceny
Hrubý domácí produkt	produkce CR - mezispotřeba CR + daně z CR - dotace do CR	základní ceny

Zdroj: ČSÚ

V podstatě lze rozlišit dva základní způsoby vyčíslení produkce cestovního ruchu jako celku. Prvním je stanovení podílů cestovního ruchu, tzv. tourism ratio (TR) na produkci jednotlivých produktů v jednotlivých vybraných odvětvích. V tabulkách T5 a T6 jsou pak již vyjádřeny konečné hodnoty výrobních účtů odvětví cestovního ruchu. Samotné podíly jsou přitom předem expertně odhadnuty na základě detailní znalosti specifik národní ekonomiky, spotřeby vnitřního cestovního ruchu a dalších zdrojů informací⁷.

Druhý způsob vyjadřuje výrobní účty jednotlivých produktů a odvětví za celou ekonomiku, tzn. nevyjadřuje předem nabídku pouze cestovního ruchu. Podíl spotřeby vnitřního CR (TSA tabulka T4) na nabídce jednotlivých produktů je následně vypočítán v TSA tabulce T6 a zpětně aplikován pro vyjádření hrubé přidané hodnoty v odvětvích odpovídajícím těmto produktům (bližší ke způsobu výpočtu v kap. 4.3.2).

3.4.3 Zaměstnanost v cestovním ruchu

Při zkoumání zaměstnanosti jsou brána v úvahu specifika cestovního ruchu, kdy návštěvnost není rovnoměrně rozložena do celého roku, naopak se vyznačuje významnou sezónností. Z těchto důvodů jsou pro popis zaměstnanosti v cestovním ruchu využívány ukazatele jako pracovní místa, ekvivalent zaměstnání na plný úvazek, celkový počet odpracovaných hodin apod. TSA obsahuje pouze základní tabulku zaměstnanosti zohledňující počet podniků cestovního ruchu a počet zaměstnaných osob členěných podle statutu zaměstnanosti (zaměstnanci a ostatní) a podle pohlaví. Podrobnější sledování zaměstnanosti cestovního ruchu je obsahem manuálu, který vypracoval Eurostat (The Eurostat manual on employment in tourism, 2002). Jelikož existují pouze omezené zkušenosti přiřazování zaměstnanosti k specifickým částem produkce, nezahrnují doporučení mezinárodních manuálů sestavování žádných souhrnných ukazatelů zaměstnanosti v cestovním ruchu. Doporučuje se popisovat zaměstnanost počtem pracovních míst a počtem zaměstnaných osob pouze v odvětvích charakteristických pro cestovní ruch.

3.4.4 Tvorba hrubého fixního kapitálu cestovního ruchu

Dle metodiky ESA 95 tvoří tvorba hrubého fixního kapitálu (THFK) spolu s tvorbou zásob a čistým pořízením cenností položku nazývanou tvorba hrubého kapitálu. Protože druhé dvě jmenované položky reprezentují pouze velmi malou část tvorby hrubého kapitálu (kolem $\frac{1}{20}$), TSA se zabývá pouze jeho nejdůležitější položkou. Problematika THFK v jednotlivých odvětvích cestovního ruchu je obsahem tabulky T8. Existuje však jistá odlišnost od ostatních tabulek dodávek a užití, protože se nepočítá s maticí dělenou na produkty, ale pouze na jednotlivé oddíly klasifikace aktiv (AN).

⁷ U matice mezispotřeby se při odhadech TR a následné kalkulaci mezispotřeby cestovního ruchu může postupovat buď identickým způsobem jako u produkce nebo při znalosti zvláštností mezispotřeby cestovního ruchu zvolit odlišná TR. Zároveň je nutné stanovit TR také pro daně, dotace a dovoz.

Klasifikace aktiv tvorby hrubého fixního kapitálu v ČR:

AN.1111	Obydlí
AN.1112	Ostatní budovy a stavby
AN.11131	Dopravní prostředky
AN.11132	Ostatní stroje a zařízení
AN.11141	Základní stádo
AN.11142	Trvalé porosty
AN.1121	Geologický průzkum
AN.1122	Počítačové programové vybavení
AN.1123	Původní kulturní a umělecká díla
AN.1129	Ostatní nehmotná fixní aktiva
AN.2	Nevyráběná nefinanční aktiva

Způsob zjišťování tvorby hrubého fixního kapitálu cestovního ruchu může být obdobný jako v případě produkce či mezipotřeby, tzn. že k jednotlivým odvětvím cestovního ruchu jsou přiřazeny TR, kterými je THFK upravena.

3.4.5 Kolektivní spotřeba cestovního ruchu

Kolektivní spotřeba je obsahem tabulky T9 a rozumíme jí netržní služby vážící se k cestovnímu ruchu, např. propagace trhu, plánování, rozvoj cestovního ruchu, kontrola nad službami atd. Tyto funkce mohou být rozvíjeny vládními institucemi na úrovni národní, regionální či dokonce místní. Hodnotu těchto činností můžeme posuzovat podle stejných parametrů jako kteroukoli jinou kolektivní netržní službu, tzn. pomocí jejích výrobních nákladů. Nicméně mezinárodní metodika odhadů kolektivní spotřeby cestovního ruchu není zatím podrobně popsána a je doporučováno zpracovat tabulku T9 až v druhé etapě tvorby TSA, tj. po zvládnutí a konsolidaci základních tabulek TSA.

3.4.6 Nepeněžní ukazatele cestovního ruchu

Tabulky nepeněžních ukazatelů obsahují naturální ukazatele z různých statistických šetření – šetření v domácnostech, v ubytovacích zařízeních, hraniční statistika apod. Problematické či nezjišťované údaje jsou většinou odhadovány pomocí zmíněných zdrojů dat.